

BIBLIÁNK

☧ A MAGYAR BIBLIATÁRSULAT HÍRLEVELE ☧

XXI. ÉVFOLYAM 1. SZÁM • 2021. MÁJUS

Tartalom: Új kiadványaink • Köszöntés az Olvasónak • A Váradi Biblia évfordulója • 75 éves a Bibliatársulatok Világszövetsége • Leköszönő kurátoraink írták • Úton az Egyesített Bibliaolvasó felé • Előző adománygyűjtő akciónkról • Új adománygyűjtő akciónk meghirdetése • Bibliahírek a nagyvilágból

Új adománygyűjtő akciónk:

A dramatizált hangzó Biblia támogatása

Biblia neked **Interaktív kiadás fiataloknak**

Ez a könyv neked szól függetlenül attól, hogy forgattad-e eddig a Bibliát, vagy éppen milyen közel érzed magad Istenhez. Ha csak most ismerkedsz Isten szavával, akkor a hozzá fűzött magyarázatok és útmutatások biztos támpontként szolgálhatnak a sokszor nehéznek tűnő út során, és segíthetnek abban, hogy a gyakorlatba is átültesd az olvasottakat. Akkor is érdemes kézbe venni, ha a Biblia rendszeres olvasója vagy, hiszen sok új szempontot és információt találhatsz, amelyekre eddig talán nem is gondoltál, tovább mélyítve az Istennel való kapcsolatodat.

A Biblia neked fiatalok közreműködésével jött létre, és rengeteg izgalmas dolgot tartalmaz:

- 30 bibliai témát feldolgozó videólinket;
- több száz interaktív, az elmélyülést segítő feladatot a szövegrészek mellett;
- szabad felületeket, hogy írj vagy rajzolj;
- egyoldalas bevezetést minden könyv elején, ami bemutatja, miről szól az adott könyv, és hogyan kapcsolódik a Biblia nagy történetébe;
- 32 színes oldalt kulcsfontosságú információkkal a Bibliáról és a nehezebben érthető témákról.

A Kálvin Kiadó és a Harmat Kiadó közös kiadása.

Családi áhítatok a Bibliával **365 áhítat és imádság az egész családnak** **Sally Ann Wright**

Az év minden napján együtt olvashatja a család a bibliai történeteket és üzeneteket. A színes képek és az egyszerű szövegek a gyerekek számára is érdekessé és érthetővé teszik Isten ígését. Reméljük, hogy az áhítatok utáni közös beszélgetések és imádságok közelebb hozzák a családtagokat Istenhez és egymáshoz is.

Kiadványaink megvásárolhatók a Kálvin Kiadó könyvesboltjában és webáruházában.

A Magyarországi Református Egyház Kálvin János Kiadója
1113 Budapest, Bocskai út 35. • Tel.: 06-1-386-8267; 06-30-276-7343

E-mail: kalvin.kiado@kalvinkiado.hu
www.kalvinkiado.hu • www.bibliatarsulat.hu

A „szíven találtak” ünnepe

Pünkösdeknek fontos őszö-vetségi gyökerei vannak. A választott nép – többek között – a Sínai-hegyi törvényadásért ad hálát ezen a napon. A csodáért, hogy Isten saját kezűleg véste kőbe a Tíz Igét. Ez „használati utasítás” az élethez, menyeyei „KRESZ” a földön járóknak. Arra kaptuk, hogy védje és őrizze egészséges Isten- és ember-kapcsolatunkat. Tíz szabadság: lehet, lehetne (?), így is élni! Bölcsen, felelősen, szeretettel odafigyelve a Teremtőre és a teremtménytársra. De ez valahogy mégsem sikerül nekünk. A Sínai-hegyről visszatérő Mózes nem véletlenül töri össze a kőtablákat... Nem véletlen, hogy amikor Luther éneken tanít a parancsolatokról, minden versszak refrénje az ősi fohász: „Szánj meg, Urunk!”

Isten népének erre a segélykiáltására szólal meg a reményteli válasz a prófétai ígéretekben az új szövetségről, új szívről, új életéről. „Új szívet adok nektek és új lelket adok belétek: eltávolítom testeiből a kőszívet és hússzívet adok nektek.” (Ez 36,26)

Kőszív helyett hússzív! Ez az életmentő, örökéletmentő szívátültetés történt meg Krisztus feltámadása után ötven nappal, Jeruzsálemben. Bekövetkezett

az a pünkösdi csoda, ami azóta is minden igehirdető és igehallgató áhított reménysége. Lukács így jegyezte föl: „Amikor ezt hallották, mint a szíven találtak volna őket...” (ApCsel 1,37) Bár a fülünk és a szívünk között csupán néhány centiméter a távolság, mégis gyakran egy élet is kevés ahhoz, hogy amit hallunk, az megérintse a szívünket. Ehhez a Lélek megvilágosító ajándéka szükséges.

Jézus megígérte tanítványainak: eljön a „Paraklétosz”, a Vigasztaló, a Pártfogó, a Szószóló! Aki hűséges tolmácsként anyanyelvünkre fordítja az atyanyelvet. Aki eszünkbe juttatja mindazt, amit Mesterünk tanított nekünk...

„Jöjj, égi szent láng!”

Gáncs Péter
ny. evangélikus püspök,
az MBTA elnöke

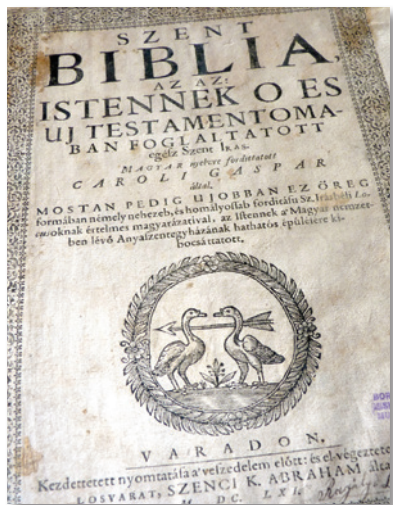
2021-ben emlékezünk a Váradi Biblia kiadásának 360. évfordulójára

A Magyar Bibliatársulat Alapítvány egy nagyváradi „kihelyezett” kuratóriumi üléssel és a COVID utáni bibliamisz-szió kérdéseit feldolgozó konferenciával készül a megemlékezésre 2021 szeptemberében. Ez kiváló alkalmat kínál a magyarországi és romániai bibliaterjesztéssel foglalkozó egyházak és bibliatársulatok közötti kapcsolatok erősítésére is.

latok lezárására 1661-ben Kolozsváron került sor.

Szalárdi János *Siralmas magyar krónikának kilenc könyvei* című művének III. könyvében beszéli el Várad ostromának történeteit. A mintegy két hónapos, állandó török támadások után a számban erősen megfogyatkozott magyar harcosok a vár feladásával kapcsolatos tár-

A Váradi Biblia címlapja

17. századi nyomdagép rekonstrukciója a nagyváradi várban

A magyar nyelvű protestáns bibliafordítás, a *Károli Biblia* felülvizsgálatát I. Rákóczi György fejedelem még 1638-ban rendelte el. A bibliai szöveg javítását, valamint jegyzetekkel és magyarázatokkal való ellátását követően nyomtatása 1657-ben kezdődött az e célra alapított nyomdában, az újszövetségi rész el is készült, a Biblia befejezése azonban ellehetetlenült Várad 1660. évi ostroma miatt, így a nyomdai munká-

gyalások során elérték a békés elvonulás lehetőségét. Az egyezség részletei tartalmazták a *Váradi Biblia* nyomtatásához szükséges nyomdai eszközök és anyagok biztonságba helyezésével kapcsolatos intézkedéseket is. A törökök biztosították ugyan a Debrecen felé elvonuló várvédőket arról, hogy ingóságaik egy részét biztonságban a várban hagyhatják, de utóbb ezt a vállalásukat csak részben teljesítették:

„Azon következő éjszaka a jancsárok a prédálásnak esvén, valahol mi helyek, rekeszek, boltok, pincék volnának, mind felverték, s mindent felpredáltak vala, az egy bolton kívül, melyben a tipográfia, ahhoz tartozó eszközök és bibliai félnyomatásban való exemplárok valának, melyet is még tőlök a vezér nagy nehezen marasztaltatott és oltalmaztatott vala.”

Így veszett oda a várvédők hátrahagyott vagyonának zöme, de erre a sorsra jutott a váradi káptalan felbecsülhetetlen értékű oklevéltára is. Csak közvetett információ maradt fenn arról, hogyan és hová szállították el a nyomdai berendezéseket, mivel a nyomdai munkálatok irányítója, Szenci Kertész Ábrahám is Debrecenbe ment először. De 1661 tavaszán már Kolozsvárott működött a nyomda. Korabeli források szerint másfél ezer példányt sikerült forgalomba hozni. Az akkori technikai és pénzügyi feltételek alapján 1500 példány kinyomtatása is kivételes teljesítménynek tűnik, jelenleg mintegy kétszáz példánya lelhető fel.

A 2021 őszére tervezett megemlékezés a romániai bibliatársulattal történő együttműködéssel valósul meg. A Romániai Felekezeti Bibliatársulat mind a román, mind a magyar nyelvű bibliaforgalmazást végzi, ez azonban nem az egyedüli indoka a Váradi Biblia kiadására történő közös emlékezésnek. I. Rákóczi György feje-

A Váradi Biblia emléktáblája a Partiumi Keresztény Egyetem belső udvarában

delem szívügyének tekintette, hogy az evangélium üzenete eljusson Erdély román anyanyelvű nemzetiségéhez is:

I. Rákóczi György püspök uram [Geleji Katona István] kezében adasd édesem.” (Kurta József: A Váradi Biblia története, Királyhágómelléki Református Egyházkerület, 2002. 10. old.)

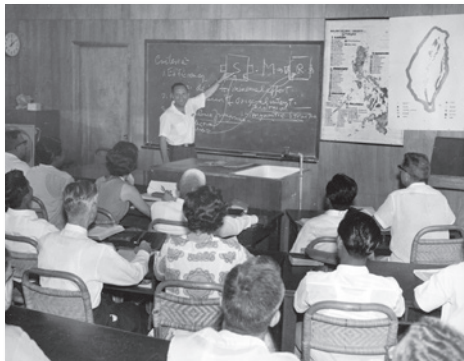
Zsugyel János
az MBTA pénzügyi gondnoka

75 évvel ezelőtt született meg a Bibliatársulatok Világszövetsége (United Bible Societies)

Alig egy évvel korábban ért véget a világot szinte romba döntő nagy háború, amikor 1946 májusában 13 ország képviselői összegyűltek az angliai Haywards Heath-ben. Az a meggyőződés vezette őket, hogy a megroppant világnak mindennél nagyobb szüksége van Isten ígéjére. Eivind Bergram norvég evangélikus püspök, a Norvég Bibliatársulat elnöke, aki a háború nagy részét börtönben töltötte, így szólt a küldöttekhez: „A világban nem sok reménység van, de a Biblia ma is a reménység könyve.”

Az első bibliatársulat megalapítása óta sok nemzeti bibliatársulat jött létre, és ezek önállóan, sokszor egymás munkájáról mit sem tudva végezték a bibliamissziót. Az 1930-as években már felvetődött az együttműködés gondolata, a második világháború azonban hét évre megakadályozta a közös fellépés lehetőségét. Az 1950-es évek a bibliafordítás nagy elmé-

Nida tanítja a bibliafordítókat

leti és gyakorlati forradalmát hozták el. Ebben az évtizedben az írástudatlanok aránya 50% alá csökkent világszerte, és nyilvánvalóvá vált, hogy hatékony és gyors missziói bibliafordítások nélkül nem lehet lépést tartani a népesség és a keresztény egyház növekedésével. A korábbi bibliafordítási modell arra épült, hogy európai vagy amerikai misszionáriusok hosszú évek fáradságos munká-

jával elsajátították a missziói területek lakosságának nyelvét, és megpróbálták így lefordítani a Bibliát. Ez a módszer már túl lassúnak, és nyelvi szempontból is elavultnak bizonyult. A bibliatársulatok egyre inkább a helyi egyházak lelkészeire, teológusaira bízta a fordítást, és

Küldöttek Haywards Heath-ben

a hangsúlyt az egzegetikai és teológiai minőségellenőrzésre helyezték. E paradigmaváltás kulcsalakja az amerikai Dr. Eugene A. Nida volt, aki nyelvészként és biblikus tudósként 1943-ban csatlakozott az Amerikai Bibliatársulathoz. A nyelvészet, az antropológia és a kommunikációelmélet segítségével új eszközöket adott a bibliafordítók kezébe. Az új eszközök és a szervezettség meghozta a gyümölcsét, és Dr. F. D. Cogan, York érseke 1961-ben így nyilatkozott az Egyházak Világtanácsa harmadik világgyűlésén: „Amikor létrejött a Brit és Külföldi Bibliatársulat, 71 nyelven volt elérhető a Biblia. Napjainkban 1165 nyelven.”

Az 1960-as években a bibliaterjesztés hatékonyságának növelése volt a kulcsszó. Dr. Olivier Béguin, az UBS akkori főtitkára arról számolt be, hogy az évente terjesztett közel 30 millió Biblia 40%-a még mindig az USA-ban talál gazdára, és ez tarthatatlan helyzet, hiszen azokban az országokban, ahol igazán terjed a kereszténység, nagy a veszélye annak, hogy a felnövekvő nemzedék nem juthat hozzá Isten igéjéhez. A hatvanas években a föld lakossága évente 50 millió fővel gyarapodott. Ha a népességrobbanással lépést akartak tartani a bibliaterjesztők, az évi 30 millió Bibliát 150 millió példányra kellett emelniük. Ehhez óriási áldozatokra és testvéri együttműködésre, a tudás és az anyagi erőforrások egyesítésére volt szükség.

A 70-es évektől az ezredfordulóig még sok hasonló kihívás készítette a bibliatársulatokat a megújulásra és az újabb stratégiai fordulatokra. Ilyenek voltak a városiasodás, a globális dél és az észak

eltérő fejlődési üteme és lehetőségei, a szekularizáció, a kétpólusú világrend összeomlása és az iszlám előretörése. Napjainkban a világ mintegy 240 országában 150 bibliatársulat végzi a bibliafordítás és -terjesztés feladatát. Mintegy 6 milliárd ember olvashatja anyanyelvén a teljes Bibliát, és ezeknek a fordításoknak a 70%-át a bibliatársulatoknak köszönhetjük. Ugyanakkor még nagy-

Olivier Béguin a 60-as években

jából 4 ezer nyelv van a világon, amelyen nincs teljes Biblia, vagyis a fordítás munkája még korántsem fejeződött be. Bár ma már évente 300 millió nyomtatott Bibliát terjesztenek a bibliatársulatok, a digitális forradalomnak hála ezen felül is sok millió emberhez jut el az örök élet beszéde az interneten vagy az okostelefonok applikációin keresztül. Az új technológia abban is segítségünkre lehet, hogy gyorsabban és hatékonyabban láthassuk el Bibliával siket és vak felebarátainkat is. Az elmúlt 75 évre visszatekintve bízhatunk abban, hogy Isten továbbra is megáldja ezt a szolgálatot mint az ő országa építésének egyik kiemelt területét.

Pecsuk Ottó

A Magyar Bibliatársulat kuratóriumának 2015–2021 közötti hatéves ciklusa májusban lejárt, és az alapító egyházak új kuratóriumi tagokat jelölhetnek. Néhány kurátorunk hosszú éves szolgálat után visszavonul a bibliatársulati munkától, hogy átadja a helyét a következő nemzedéknek. Őket kérdeztük arról, mit jelentett nekik ez a szolgálat.

Életem egyik szép ajándéka volt, hogy részt vehettem a Bibliatársulat munkájában. Egyházunk vezetője, Csernák István szuperintendens, 2003-ban megkeresett, hogy neki nagyon sok elfoglaltsága van, és örülne, ha a Bibliatársulatban végzett munkáját átvenném. Ekkor Tarr Kálmán volt a Bibliatársulat vezetője. Rendkívül igényes, feladatát elhivatottan, magas színvonalon művelő embert és jó barátot ismertem meg benne. Élvezet volt vele és a társulat elkötelezett tagjaival a valamennyiünk által nagyon értékesnek és rendkívül fontosnak tartott munkát végezni. Sok szervezetben szereztem tapasztalatokat, de bátran állíthatom, hogy egyikben sem tapasztaltam ezt az alázattal átszőtt, minden belső konfliktustól mentes, hűséggel és teljes odaadással végzett munkát, mint ebben a csapatban. Amikor Pecsuk Ottó váltotta Tarr Kálmánt, a társaság szellemisége, lelkülete ugyanaz maradt, a nemzetközi kitekintésünk lett gazdagabb. A jó baráti kapcsolat is megmaradt. Érdekes élmény volt, amikor betekinthessem a bibliaterjesztés egyes területeibe, a bór-

tönmisszió nehéz munkájába. Végtelen hála van bennem, hogy hosszú éveken át részt vehettem ebben a munkában. Most amikor napjaim betöltve búcsút mondok, arra kérem a Teremtőt, hogy áldása kísérje továbbra is a Bibliatársulat szolgálatát.

Dr. Hecker Walter

Öröm volt számomra csaknem hat éven át részt venni a Bibliatársulat munkájában. Jobban mondván hallgatni, tanulni, közelelről követni azt a komoly, igen jelentős szellemi és lelki erőfeszítést kívánó munkát, amely megelőzi egy teljes Biblia újabb kiadását, a szent könyvek megértését segítő irodalmat, a hitoktatásra szánt műveket. A Biblia terjesztése, a különféle társadalmi rétegek megközelítése, megszólítása, a rohamosan terjedő digitalizáció is felkészült, elkötelezett és buzgó munkatársakat igényel. Mély benyomást tett rám az a szakszerűség és precizitás is, ahogyan az éves tevékenységi és pénzügyi beszámolók készültek. Hálás vagyok a jó Istennek azért a testvéri közösségért és lelkületért, amelynek részese lehettem.

A Biblia Isten örök, kinyilatkoztató és üdvösségre hívó szava az emberhez. Meggyőződésem, hogy helyes megértéséhez – természetesen anyanyelvünk alapos ismerete, és kinek-kinek más fontos nyelvek ismerete mellett – három dolog szükséges: szívünk, életünk megtisztítása (mert a tisztát csak tisztával lehet megismerni), Isten Szentlelkének megvilágosító kegyelme (mert csak

A Bibliatársulat kurátorai és a Habán Alkotóház munkatársai Monorierdőn

ő teszi teljessé a hit buzgóságát), és az igaz keresztény tanítást, életet követő kortársak, elődök tanításának, életének tanulmányozása. Mi voltaképpen a „hagyomány”, amelyről sok szó esik, és körülötte olykor testvéri vita is születik találkozásaink során? Krisztus követése – az igaz példa nyomán. Az, amiről Pál apostol így ír: „Legyetek a követőim („utánozók”), amint én is követője vagyok Krisztusnak” (IKor 11,1).

Dr. Imrényi Tibor

Tizenhét évvel ezelőtt, 2004-ben lettem a Magyar Bibliatársulat kurátora. Megtisztelő volt számomra ez a feladat, amit a baptista egyház képviselőjeként tekintettem a magyar nyelvű Biblia ügyére. Jelentős események részese lehettem ez idő alatt, amikor 2008-ban megtarthattuk a Biblia évét, és 2014-ben megjelenhetett az azóta is naponta kézbevert Revideált új

fordítás (RÚF). Megismerve a Bibliatársulat munkatársait, örömmel tapasztaltam, hogy mindnyájan szívünkön viseltük a bibliaügyet. Az elmúlt időszakért elsősorban az Úrnak vagyok hálás, de köszönettel tartozom testvéreim bizalmáért is.

Marosi Nagy Lajos

Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy az elmúlt esztendőben a Magyar Bibliatársulat Alapítvány kurátora lehettem. Tanúja voltam annak a felelősségteljes munkának, amellyel a Bibliatársulat – az általa irányított bizottságokkal és a Kálvin Kiadóval együttműködve – azon fáradozik, hogy Isten szava a lehető legszélesebb körben ismertté váljék. Magas színvonalú tudás, igényesség, végtelen tisztesség és mély alázat jellemzi mindazokat, akik itt tevékenykednek. Isten gazdag áldását kérem további tevékenységükre is!

Pojjákné Dr. Vásárhelyi Judit

A Bibliát lehet egyénileg és közösségben olvasni. Az egyes felekezetek saját közösségük bibliaolvasó gyakorlatát igenaptárak, útmutatók és különféle kalauzok hivatottak elősegíteni. Ám a különböző egyházak egymás bevett olvasói szokásait, struktúráit nagyon ritkán ismerik. Továbbá a fiatalabb nemzedék a Bibliát nemcsak könyv formájában olvassa, hanem az internet segítségével számítógépen vagy okostelefonon is.

A Károli Gáspár Református Egyetem Egyesített Bibliaolvasó Kutatócsoportjának 2018-ban indult munkáját az a szándék motiválta, hogy lehetőséget adjon egymás értelmező közösségei olvasási szokásainak megismerésére, a Biblia lehetséges „együtt” olvasására

az online térben. A projekt újdonsága nem a különböző fordítások egy honlapon történő megjelenítésében mutatkozik meg, hanem abban, hogy az egyes felekezetek napi igéinek egymás mellé helyezésével, hacsak alkalmilag is, lehetővé teszi a Szentírás „egy ritmusra” történő olvasását, s ezzel a kölcsönös odafigyeléssel is erősítheti a hívők közösségét.

A *Hermeneutikai füzetek* sorozat legújabb tagja, a *Hogyan olvasod? Felekezeteket összekötő Egyesített Bibliaolvasó felé* – című kötet tanulmányai azt vizsgálják, hogyan lehet létrehozni és milyen lehetőségek rejtőznek egy egyesített bibliaolvasó honlapban, s hogy ezek a lehetőségek miképpen építhetők a közösséget és erősíthetik a lelki életet.

Előző adománygyűjtő akciónkról

Örömmel számolhatunk be arról, hogy a horvátországi biblia misszió támogatására indított adománygyűjtő akciónk sikeres volt, és mintegy 1,3 millió forintnyi támogatás érkezett 2020 karácsonya óta. Ezt az összeget a Horvát Bibliatársulat kapja meg, és részben a 2020 márciu-

sában bekövetkezett földrengés utáni helyreállításra, részben a határhoz közeli magyar gyülekezetek Bibliával való ellátására fogja fordítani. A Horvát és a Magyar Bibliatársulat testvéri kapcsolatának egy fontos jele lesz ez a támogatás. Együttműködésünk egy másik fontos

eredménye a nem-sokára megjelenő új Károli-Biblia kiadásunk is. Ennek tördelése és szövegképe Filip Vacek zágrábi kollégánk szakértelmét dicséri majd.

Új adománygyűjtő akciónk meghirdetése: A dramatizált hangzó Biblia támogatása

A világjárvány miatti karanténhelyzet számos területen drámai változásokat hozott az emberek életébe. A színészek szakmai élete, a hivatása és a kenyérkeresete is egyik napról a másikra kérdésessé vált. Ebben az időszakban merült fel keresztyén színészek, szinkronszínészek között az az ötlet, hogy a régi rádiójátékok mintájára feldolgozzanak bibliai történeteket, egész könyveket, sőt lehetőség szerint az egész Bibliát. Az első felhívásra mintegy ötven színművész jelentkezett, és meg is kezdődtek a próbafelvételek a Golgota Rádió és a Mikroszinkron stúdiójában.

kiemelt missziói jelentősége is lehet a fiatalok vagy éppen az idősebbek, a gyengébben látók között. A kezdeményezés már elkészült hanganyagai és a közreműködő színművészek névsora megtekinthető a www.dramatizaltbiblia.hu oldalon, illetve a Facebookon is, itt: <https://fb.me/dramatizaltbiblia>. A projekt alapvetően a közösségi támogatás elvén nyugszik, és a támogatások előrehaladtával a feldolgozott bibliai könyvek száma is növekszik. Ezt is nyomon tudjuk követni a fenti internetes oldalakon.

Ha Ön is támogatni szeretné ezt a projektet, kérjük a hírlevelünkhöz mellékelt postai átutalási csekken vagy banki átutalással (az alábbi számlaszámra) küldje el adományát a Magyar Bibliatársulat Alapítványnak. Ossza meg a támogatási lehetőség hírét rokonaival, barátaival vagy a gyülekezeti tagokkal! Kérésre, a levelezési cím ismeretében tudunk még hírlevelet küldeni.

Ha munkánkkal vagy az új adománygyűjtő akciókkal kapcsolatban kérése, kérdése vagy javaslata van, jelezheti a honlapunkon keresztül (www.biblitarsulat.hu), e-mail formájában (info@biblitarsulat.hu), vagy telefonon is a (06 1) 209 3033-as számon.

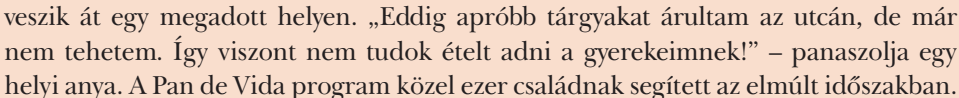

A kezdeményezés ötletgazdáit, Arany Tamás és Zámboi Soma színművészek felkeresték a Magyar Bibliatársulatot, hogy a dramatizált hangzóbiblia szövege lehet-e a RÚF 2014 fordítás. Mi örömmel igent mondtunk, mert bár létezik már hangzó Bibliánk, a dramatizált bibliafeldolgozás más műfaj, hiszen párbeszédes jellegű, zenei aláfestéssel és háttérhangokkal. Ennek az „élővé tett” Bibliának

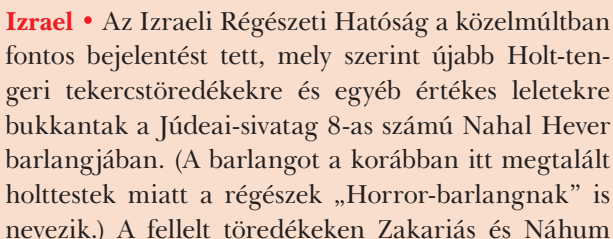
Magyar Bibliatársulat Alapítvány
1113 Budapest, Bocskai út 35.

Adószámunk: 19700739-2-43

Számlaszámunk: 11714006-20267306

Finnország • A Finn Bibliatársulat úttörő jelentőségű Újszövetség-fordítást készített el az eredeti görögből, melyet elsősorban az okostelefon használók számára készítettek. A fordítói munkálatok két és fél évig tartottak. A fordítást minden korosztály számára ajánlják, akik okostelefonon szeretnék hallgatni, vagy olvasni az Újszövetséget. „Az új fordítás egy új irány a bibliafordítások sorában” – mondta az UBS globális fordítói tanácsadója, Dr. Seppo Sipilä. „Jelentős mérföldkőhöz érkezünk a minőségi bibliafordítás felé vezető úton” – tette hozzá Dr. Seppo. Az új fordítás letöltéseinek száma 2021 januárjára elérte a 188 ezret.

könyvének egyes szakaszai (Zak 8,16–17 és Náh 1,5–6) olvashatóak görög nyelven, de találtak még pénzérméket a Bar-Kochba felkelés idejéből (Kr. u. 132–136), egy 6000 évvel ezelőtt élt kb. 6-12 éves gyermek mumifikálódott maradványait, és egy tökéletes állapotban fennmaradt 10000 éves kosarat is a környező barlangokban.